

того, що можливі збитки банківської установи не перевищать її власний капітал, то така система стабільна [1, с. 54]. Серед недоліків використання показника Bank Z-Score те, що він є агрегованим (у річному вимірі) і не показує ситуації на різних сегментах діяльності банківських установ [2, с. 63].

Згідно з інтегральною методикою розраховується інтегральний показник на базі узагальнюючих показників за рівнем платоспроможності, фінансової незалежності та якості активів. Перевагами даного методу є те, що сукупний показник можна доповнити будь-якою кількістю аналітичних напрямків та коефіцієнтів, що дає змогу видозмінювати його в залежності від потреб аналізу та від умов розвитку банку.

Одним із різновидів інтегральної оцінки є рейтингова оцінка, яка по суті є порівняльним аналізом одиниць досліджуваної сукупності. Вона розраховується авторитетними рейтинговими агентствами та фінансовими порталами, які включають до оцінки велику кількість показників.

Таким чином, жодна з названих методик не може гарантувати стовідсоткову правильність оцінки стійкості банку, оскільки існує багато складнопрогнозованих зовнішніх та внутрішніх факторів, які суттєво впливають на його діяльність. Окрім цього, стійкість банку не можна обмежувати лише стандартним набором кількісних показників. Тому до оцінки стійкості банку варто включити якісні характеристики, такі як: репутація банку, склад та імідж його власників, контроль з боку власників, лояльність до клієнтів, соціальна відповідальність тощо. Жодна методика не є універсальною, проте в Україні можуть бути впроваджені найкращі здобутки зарубіжної практики оцінки фінансової стійкості з адаптацією під специфіку роботи вітчизняних банків і розширенням спектру показників.

Література:

- 1. Методичні засади оцінювання фінансового стану банку / Е. Обанья // Управління розвитком. - 2014. - № 10. - С. 61-64.*
- 2. Оцінка фінансової стійкості банків України за допомогою методики z-score / І.В. Белова, М.В. Греченок // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. - 2013. - Вип. 37. - С. 45-54.*

Тарас БАРИЛЮК

студент факультету банківського бізнесу, ТНЕУ

МІСЦЕ І РОЛЬ ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ В ЕКОНОМІЦІ РИНКОВОГО ТИПУ

У державному регулюванні ринкової економіки будь-якої держави особлива роль належить грошово-кредитним системам та їх головній ланці-центральним емісійним банкам. Така роль центральних банків визначається їх

статусом монопольного органу щодо постачання суспільства грошовими коштами.

У країнах з розвинутою ринковою економікою центральний банк є єдиним емісійним органом, що забезпечує грошима та регулює одну з важливих складових ефективного функціонування господарства країни – банківську систему. Але ринкова банківська система не може ефективно працювати без розвинутого фінансового ринку, оскільки вплив грошово-кредитної політики центрального банку передається економіці через механізми грошового, валютного та фондового ринків. Тому від ефективності функціонування фінансового ринку залежить дієвість грошово-кредитної політики центрального банку, ступінь його незалежності у прийнятті та реалізації своїх рішень.

Одним з важливих етапів становлення банківської системи нашої держави стало прийняття 20 березня 1991 р. Верховною Радою Закону України "Про банки і банківську діяльність", яким було визначено самостійність банківської системи та її дворівневий характер. При дворівневій банківській системі відповідальність центрального банку за підтримку стабільності національних грошей на макрорівні відмежована від відповідальності за ефективне використання грошових коштів на мікрорівні.

Проте цей законодавчий акт не забезпечував належним чином правову регламентацію діяльності Національного банку. Формально цей закон забезпечував достатню незалежність НБУ, та у зв'язку з постійною боротьбою законодавчої та виконавчої гілок влади за контроль над емісійною діяльністю Національного банку, законодавчо закріплена його незалежність зводилася до незалежності лише у технології банківської діяльності. Визначенням стратегії грошово-кредитного регулювання НБУ самостійно займатися не міг.

За перехідної економіки центральний банк функціонує в умовах, коли ще не сформувалась збалансована фінансова система, основними елементами якої є банківська система, фінансовий ринок, що включає фінансових посередників, пенсійні фонди, інвестиційні, страхові компанії при органічній взаємодії грошового ринку і ринку цінних паперів. У таких умовах можливим є лише часткове грошово-кредитне регулювання економіки і обмежене використання інструментів грошово-кредитної, валютної та фінансової політики для управління перехідною економікою.

Статус центрального банку є фактором, що має велике політичне та економічне значення для розвитку ринкової інфраструктури. Положення центрального банку є відображенням тих процесів, що відбуваються в економіці, рівня розвитку її політичних інститутів, демократичних традицій суспільства, його економічної культури тощо.

В ринкових умовах центральні банки - це установи, юридично незалежні від виконавчих органів влади, головним призначенням яких є забезпечення стійкості національної грошової одиниці та регулювання і координація діяльності грошово-кредитної сфери.

Незалежність Національного банку полягає в тому, що НБУ відповідно до основ бюджетної, економічної політики формує грошово-кредитну політику.

Економічну і фінансову політику розробляє уряд, а парламент затверджує її. Національний банк, отримавши документи, що визначають економічну і фінансову політику, самостійно розробляє відповідну монетарну політику і специфічні фінансові інструменти, які б забезпечили якісне виконання політики, прийнятої парламентом. Верховна Рада не втручається у розробку монетарної політики і не затверджує її. Це завдання лише центрального банку. Національний банк повинен підтримувати економічну програму уряду до того часу, поки вона не суперечитиме виконанню основної функції українського центрального банку - забезпечення стабільності власної грошової одиниці.

Важливим елементом реалізації державного регулювання банківської діяльності є Національний банк України, який відповідає за підтримання стабільності національної грошової одиниці та функціонування банківської системи в цілому.

Важливе значення для реалізації державного регулювання банківської діяльності, на наш погляд, має характеристика правової природи діяльності Національного банку України, в першу чергу, його економічна самостійність. Чинним законодавством встановлено, що Національний банк підзвітний Президенту та Верховній Раді України в межах їхніх конституційних повноважень. Однак у системі органів виконавчої влади він має автономний статус, діє самостійно і не залежить від органів державного управління при вирішенні питань, що належать до виключної компетенції центрального банку. Не допускається втручання органів законодавчої та виконавчої влади у виконання функцій і повноважень Ради Національного банку чи Правління Національного банку України інакше, ніж у межах, визначених Законом України «Про Національний банк України».

Такий правовий статус Національного банку забезпечує йому самостійність у проведенні єдиної державної грошово-кредитної політики, сприяє запобіганню неконтрольованій емісії грошей, обмеженню фінансування бюджетного дефіциту. Необхідно звернути увагу, що правовий статус Національного банку характеризується подвійною правовою природою: з одного боку, він є органом державної влади, уповноваженим здійснювати державне управління в сфері банківської діяльності, а з іншого боку, - банківською установою, яка здійснює банківські операції, виступає кредитором для інших банків.

Національний банк України відповідно до Закону України «Про Національний банк України» є центральним банком України, особливим центральним органом державного управління, її емісійним центром, проводить єдину державну політику в галузі грошового обігу, рефінансування, організовує міжбанківські розрахунки, координує діяльність банківської системи в цілому, визначає курс грошової одиниці відносно валют інших країн. Національний банк встановлює номінали грошових знаків, їх платіжні ознаки і системи захисту. Національний банк України зберігає резервні фонди грошових знаків, державний золотий запас, дорогоцінні метали, дорогоцінні камені, інші коштовності, накопичує золотовалютні резерви і здійснює операції з ними та банківськими металами. Національний банк України встановлює порядок

визначення облікової ставки та інших процентних ставок за своїми операціями, діє дозвіл на створення банків шляхом внесення їх до державного Реєстру банків та надання ліцензії, встановлює банкам та іншим фінансово-кредитним установам нормативи обов'язкового резервування коштів.

Таке обмеження є цілком виправданим, тому що стабільність внутрішніх цін забезпечується не тільки монетарними, а й немонетарними чинниками, які перебувають поза межами впливу грошово-кредитної політики НБУ, наприклад через адміністративне регулювання цін урядом.

Закон визначає Національний банк України як особливий центральний орган державного управління, отже, НБУ виведено з-під юрисдикції Кабінету Міністрів України як центрального органу виконавчої влади. Крім того, йому надано право підтримувати економічну політику уряду доти, доки вона не суперечить забезпеченню стабільності національної грошової одиниці.

На законодавчому рівні необхідно чітко визначити механізм взаємовідносин НБУ й уряду в процесі розроблення грошово-кредитної політики. Світовий досвід у цій сфері полягає у тому, що центральний банк у межах домовленості з урядом бере на себе відповідальність за грошово-кредитну політику, за дотримання стратегічних монетарних орієнтирів, а уряд - за проведення бюджетної, фіскальної, антимонопольної політики, яка не викликає інфляційних наслідків. Відповідно до цього, рівень інфляції (індекс споживчих цін), який НБУ прогнозує в Основних засадах грошово-кредитної політики, має бути загальнодержавним, його дотриманню повинні підпорядковувати свої зусилля органи виконавчої і законодавчої влади і саме цей рівень інфляції уряд мусить брати до уваги під час розроблення державного бюджету.

Проведений аналіз правового статусу НБУ з урахуванням світового досвіду дає змогу зробити висновок, що в цілому (з деякими зауваженнями) на законодавчому рівні забезпечується незалежність центрального банку від органів державної влади у монетарній сфері.

Що стосується фактичної незалежності центрального банку, яка визначається за коефіцієнтом стабільності керівництва центрального банку, то за цим показником незалежність НБУ перебуває на рівні незалежності Центрального банку Росії на нижчому рівні порівняно з центральними банками таких країн, як США, Чехія, Словенія, Угорщина.

Незалежний статус вимагає транспарентності політики центрального банку в монетарній сфері. Транспарентність означає, що центральний банк повинен не тільки забезпечувати прозорість своєї політики, зокрема оприлюднювати (розкривати) дані про свою діяльність, публікувати прогнози, звітувати перед громадськістю, а й уся інформація банку має бути достатньою мірою достовірною, зрозумілою та опрацьованою, щоб економічні суб'єкти мали можливість приймати на підставі цієї інформації відповідні рішення.